

Reforma kalendarza
i roku liturgicznego
od Soboru Trydenckiego
do Soboru Watykańskiego II

UNIVERSITY OF OPOLE * FACULTY OF THEOLOGY
THEOLOGICAL COLLECTION OF OPOLE

174

ERWIN MATEJA

The reform of the calendar
and the liturgical year
from the Council of Trent
to the Second Vatican Council

OPOLE 2021

UNIwersytet Opolski * Wydział Teologiczny
Opolska Biblioteka Teologiczna

174

ks. Erwin Mateja

Reforma kalendarza
i roku liturgicznego
od Soboru Trydenckiego
do Soboru Watykańskiego II

OPOLE 2021

© Copyright by Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego
Opole 2020

Recenzenci: ks. dr hab. Stanisław Araszczuk, prof. PWT (PWT, Wrocław)
ks. prof. dr hab. Andrzej Żądło (UŚ, Katowice)

ISBN 978-83-65860-73-6

Korekta: Józef Chudalla

Projekt okładki: Wojciech Lippa

Skład komputerowy i redakcja techniczna: Jerzy Bosowski

Zdjęcie na okładce fot. Wojciech Lippa.

Adres: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO
ul. kard. B. Kominka 1a, PL 45-032 Opole
tel. (+48) 77 44 11 502; e-mail: rwwt@uni.opole.pl

Druk: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża
ul. Katedralna 8a, PL 45-007 Opole
tel. (+48) 77 453 94 93; www.wydawnictwo.opole.pl

Wstęp

Pierwszy dokument II Soboru Watykańskiego, Konstytucja o liturgii świętej, poświęca osobny rozdział zagadnieniom związanym z rokiem liturgicznym (KL 102–111). Podkreśla się tam, że obowiązkiem Kościoła jest uroczyste celebrowanie zbawczego dzieła swego boskiego Oblubieńca przez cały rok w ustalonych dniach. Celem takiego działania jest uobecnienie się tych zbawczych czynów Chrystusa i umożliwienie wiernym zetknięcia się z nimi, „począwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana” (KL 102). Do tych obchodów Kościół stopniowo dodawał święta, przez które oddawał cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozzerwalnym węzłem związana jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. Ponadto wprowadził liczne wspomnienia męczenników oraz innych świętych, którzy dzięki wielorakiej łasce Bożej doszli do doskonałości, a osiągnąwszy już wieczne zbawienie, wyśpiewują Bogu w niebie doskonałą chwałę i wstawiają się za nami, będąc jednocześnie dla współczesnych wyznawców Chrystusa przykładami heroicznego zrealizowania zasad zawartych w Ewangelii (por. KL 103–104).

Tak więc rok liturgiczny powstawał przez wieki w wyniku swoistej ewolucji, na którą wpływ miały różne uwarunkowania, zwłaszcza rodzące się w kolejnych epokach formy pobożności grup wiernych i pasterzy. Daty i zasady świętowania poszczególnych obchodów normowały kalendarze liturgiczne, które są swoistym świadectwem dokonywanych zmian. Najbardziej widać je w kalendarzach regulujących wspomnienia świętych¹.

Proces rozwoju i podejmowanych prób reform roku liturgicznego, w tym również kalendarzy świętych, istniał w ciągu całych dziejów Kościoła. W li-

¹ Szerzej na ten temat zob.: A. KELLNER, *Heortologie. Die geschichtliche Entwicklung des Kirchenjahres und der Heiligenfeste ältesten Zeiten bis zur Gegenwart*, Freiburg im Br. 1911; P. ROUILLARD, *Il culto die Santi in Oriente e in Occidente*, w: A.J. CHUPUNGO (red.), *Scientia liturgica*, t. V: *Tempo e spazio liturgico*, Casale Monferrato 1998, s. 338–355; P. JOUNEL, *Le renouveau du culte des saints dans la liturgie Romaine*, Roma 1986.

teraturze przedmiotu istnieją liczne opracowania dotyczące tej problematyki, i to zarówno w odniesieniu do Kościoła powszechnego, jak i Kościołów lokalnych oraz innych obrządków. Oprócz krótkich naświetleń tematu, które obecne są w znanych podręcznikach², istnieją bogate opracowania bibliograficzne. Cenna jest zwłaszcza wszechstronna bibliografia hagiograficzna, wydana w Cambridge w 1983 r., zawierająca 1300 tytułów³. W bibliografiach tych trudno znaleźć pozycje w języku polskim; istnieją jedynie opracowania dotyczące ważniejszych świętych, głównie kultu patronów Polski⁴.

Zgodnie z tematem niniejszego opracowania interesuje nas przede wszystkim problematyka rozwoju i reformy roku liturgicznego i kalendarza świętych w okresie od Soboru Trydenckiego do Soboru Watykańskiego II. Ta tematyka w literaturze polskiej nie doczekała się w miarę całościowego opracowania, istnieją jedynie zwięzłe informacje podręcznikowe⁵. Brak zatem obszerniejszego opracowania dotyczącego okresu potrydenckiego. Lukę tę pragnie wypełnić niniejsza rozprawa, tym bardziej że przed kilkunastu laty polski czytelnik mógł zapoznać się z wynikami badań dotyczącymi rozwoju śląskiego kalendarza do czasu papieża Piusa X⁶. Z kolei ks. Krzysztof Konecki, toruński liturgista, opublikował swoje badania dotyczące prac redakcyjnych, które przygotowały posoborową reformę roku liturgicznego

² Zob. odniesienia bibliograficzne w znanych podręcznikach liturgicznych, m.in.: J. PASCHER, *Das liturgische Jahr*, München 1963, s. 457–731 (przydatne do analizy poszczególnych formularzy); M. AUGE, *L'anno liturgico nel rito romano*, w: A.J. CHUPUNGO (red.), *Scientia liturgica*, t. V: *Tempo e spazio liturgico*, Casale Monferrato 1998, s. 211–245; P. HARNONCOURT, *Der Kalender*, w: H. MEYER (red.), *Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft*, t.VI/1: *Feiern im Rhythmus der Zeit*, Regensburg 1994, s. 9–63; H. J. AUF DER MAUR, *Feste und Gedenktage der Heiligen*, w: H. MEYER (red.), *Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft*, t.VI/1: *Feiern im Rhythmus der Zeit*, Regensburg 1994, s. 65–401; B. NEUNHEUSER, *Storia della liturgia attraverso le epoche culturali*, Roma 1999³; E. CATTANEO, *Il culto cristiano in occidente. Note storiche*, Roma 1984²; M. JOHNSON, *Bibliographia liturgica. References Bibliography for Liturgics*, Roma 1992.

³ S. WILSON, *Saints and their Cults, Studies in Religious Sociology, Folklore and History*, Cambridge 1983.

⁴ Opracowania te dotyczą również interesującego nas okresu potrydenckiego, zob.: K. DOBROWOLSKI, *Dzieje kultu św. Floriana w Polsce do połowy XVI wieku*, „Rozprawy Historyczne Towarzystwa Naukowego”, t. II, z. 2, Warszawa 1923; W. SCHENK, *Kult liturgiczny w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych. Studium historyczno-liturgiczne*, Lublin 1959; TENZE, *Kult świętych w Polsce. Zarys historyczny*, RTK 13 (1966), z. 4, s. 77–102; H.J. SOBECZKO, *Kult liturgiczny św. Wacława na Śląsku w świetle średniowiecznych rękopisów liturgicznych*, RTK 14 (1967), s. 55–81; S. ARASZCZUK, *Kult św. Jadwigi na Śląsku w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych*, (OBT 7), Opole 1995; W. DANIELSKI, *Kult św. Wojciecha na ziemiach polskich w świetle przedtrydenckich ksiąg liturgicznych*, Lublin 1997; S. BOBER, *Kult św. Idziego w Polsce w świetle wezwań kościołów*, (OBT 73), Opole 2005.

⁵ Zob. B. NADOLSKI, *Liturgika*, t. II: *Liturgia i czas*, Poznań 1991, s. 168–175.

⁶ E. MATEJA, *Śląski kalendarz liturgiczny świętych. Geneza i rozwój do czasu reformy papieża Piusa X*, (OBT 85), Opole 2006.

i kalendarza z 1969 r.⁷ Te dwa opracowania nasunęły myśl, aby do pełni obrazu przebadać również proces formowania się roku liturgicznego i kalendarza w okresie od Soboru Trydenckiego do Soboru Watykańskiego II. Dlatego temat niniejszej rozprawy został sformułowany następująco: *Reforma roku liturgicznego i kalendarza świętych od Soboru Trydenckiego do Soboru Watykańskiego II*.

W tytule opracowania wyodrębniono problematykę kalendarza świętych, która zasadniczo należy do roku liturgicznego, co wyraźnie stwierdza soborowa Konstytucja liturgiczna: „Obchodząc (...) roczny cykl misterium Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozzerwalnym węzłem złączona jest ze zbawczym dziełem swojego Syna” (nr 103). Kościół ponadto rozmieścił w ciągu roku wspomnienia świętych, gdyż: „W dniu ich narodzin dla nieba (...) głosi misterium paschalne w świętych, którzy z Chrystusem współcierpieli i zostali z Nim współuwielbieni, przedstawia ich wiernym jako przykład, pociągający wszystkich przez Chrystusa do Ojca, i przez ich zasługi wyjednywa Boże dobrodziejstwa” (nr 104).

Teksty głównych ksiąg liturgicznych omawianego okresu potrydenckiego (*Missale* i *Breviarium Romanum*) rok liturgiczny dzieliły na dwie zasadnicze części: *Proprium de Tempore* (*Temporale*) oraz *Proprium Sanctorum* (*Sanctorale*). To na przestrzeni wieków stale powiększało *Sanctorale*, pomniejszając tym samym dni przeznaczone na obchody wydarzeń zbawczych Chrystusa. W omawianym okresie (1570–1970) do kalendarza powszechnego wpisano 137 świętych, nie licząc kalendarzy partykularnych⁸. W pracy pragniemy odpowiedzieć na pytania: Jakie przyczyny wpływały na powiększanie obchodów ku czci świętych? Kto, kiedy, a także, w jaki sposób dokonywał kolejnych reform kalendarza rzymskiego? Podobne pytania można postawić w stosunku do *Temporale*, zwłaszcza o dokonywane próby dowartościowania znaczenia tygodniowej Paschy, czyli niedzieli, a pod koniec omawianego okresu do rocznej Paschy, zwłaszcza triduum paschalnego, w czasie pontyfikatu papieża Piusa XII, a także jaki wpływ wywarły działania pionierów klasycznego ruchu liturgicznego.

Omawiana problematyka zostanie ukazane na podstawie kryterium chronologicznego, zwłaszcza według realizacji dokonań kolejnych papieży,

⁷ K. KONECKI, *Rok liturgiczny i Kalendarz w reformie Soboru Watykańskiego II*, (STT 12), Toruń 2010.

⁸ Zob. zestawienie podane w: P. JOUNEL, *Les développements du Sanctoral romain, de Grégoire XIII à Jean XXIII*, „La Maison Dieu” 63 (1960), s. 74–81.

żyjących w okresie potrydenckim. Będą to przede wszystkim następujący papieże, którzy podjęli się próby reformy roku liturgicznego i kalendarza świętych: Urban VIII, Benedykt XIV, Pius X, Benedykt XV, Pius XI, Pius XII oraz Jan XXIII.

Opracowanie opiera się na bogatym materiale źródłowym, na który składają się księgi liturgiczne, dokumenty wydawane przez wymienionych wyżej papieży oraz inne dokumenty rzymskich urzędów kościelnych, zwłaszcza Kongregacji Obrzędów (*Sacra Rituum Congregatio*), powołaną przez papieża Sykstusa V w 1588 r., a także akta różnych synodów i postanowień poszczególnych biskupów. Pomocne okazały się również opracowania wybitnych znawców omawianej problematyki.

W pisaniu pracy wykorzystano przede wszystkim historyczną metodę krytycznej analizy dokumentów źródłowych, dotyczących zwłaszcza poszczególnych papieży i ich działalności w kolejnych etapach podejmowanej przez nich reformy roku liturgicznego i kalendarza świętych. Dokumenty źródłowe będą przebadane w szerszym kontekście teologiczno-liturgicznym, aby pełniej ukazać celowość i duszpasterskie znaczenie przeprowadzanych zmian.

Strukturę pracy wyznacza wspomniane już wyżej kryterium chronologiczne, głównie na podstawie poszczególnych etapów działających papieży w okresie potrydenckim. Opracowanie składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia.

W pierwszym rozdziale zostanie ukazana problematyka dotycząca rozwoju kalendarza liturgicznego po Soborze Trydenckim, zwłaszcza jego różnych zmian i prób reformy do czasu pontyfikatu papieża Piusa X (1903–1914). Co raz większa liczba powstających obchodów ku czci świętych była głównym powodem powstawania, obok kalendarza powszechnego, różnego rodzaju kalendarzy partykularnych (diecezjalnych i zakonnych). Stopniowo zdawano sobie sprawę, że do niektórych żywotów świętych, zwłaszcza najstarszych, przedostało się wiele legendarnych szczegółów, które znalazły się również w oficjalnych księgach liturgicznych, zwłaszcza w czytaniach brewiarzowych. Konieczne stały się krytyczne badania historyczne, które zapoczątkowała jezuicka grupa historyków, tzw. bollandyści. Ich badania hagiograficzne stopniowo wywierały oczyszczający wpływ na jakość kalendarzy oraz tekstów liturgicznych. W okresie potrydenckim, a szczególnie w XVII i XVIII w., podejmowano różne próby reformy kalendarza. Przykładowo: daleko idącą reformę kalendarza postanowił przeprowadzić papież Benedykt XIV (1740–1758), a następnie synod w Pistoii (1786), który jednak nie został uznany przez

Stolicę Apostolską. Natomiast pod koniec XIX i na początku XX w. postulaty zmian w kalendarzach i gruntowniejsze reformy oraz pogłębioną teologię roku liturgicznego wysuwali pionierzy ruchu liturgicznego.

Drugi rozdział skoncentruje się na rozwoju roku liturgicznego i kalendarza za pontyfikatu Piusa X, Benedykta XV i Piusa XI, którzy przede wszystkim udzielili silnego wsparcia gwałtownie rozwijającemu się ruchowi liturgicznemu. Papież Pius X nie tylko wsparł postulaty formułowane w ramach ruchu liturgicznego, ale też, zgodnie z obranym przez siebie hasłem: *Instaurare omnia in Christo*, od początku zabrał się energicznie do reformy życia Kościoła w różnych jego wymiarach, w tym również w szeroko rozumianej liturgii i pobożności chrześcijańskiej. To on dla określenia celu reformy liturgicznej użył ważnego określenia „czynne uczestnictwo” wiernych w liturgii (*participatio actuosa, partecipazione attiva*)⁹, które stało się też programem całego ówczesnego ruchu liturgicznego. Papież program czynnego uczestnictwa wiernych w liturgii starał się realizować konsekwentnie na wielu polach działania, bo był głęboko przekonany, że czynne i owocne uczestnictwo w liturgii wymaga spełnienia wielu warunków, do których zaliczał przede wszystkim poprawnie wykonywaną muzykę sakralną oraz reformę ksiąg liturgicznych, zwłaszcza brewiarza (psalterza) i mszału. Reforma ksiąg wymagała jednak odpowiedniego uporządkowania ich rubryk, a tego nie można było uczynić bez reformy i uporządkowania obchodów liturgicznych *Temporale* i *Sanctorale* całego roku liturgicznym.

Rozpoczętą przez Piusa X reformę liturgiczną kontynuowali jego następcy – Benedykt XV oraz Pius XI. Papieże ci byli również pod silnym wpływem ruchu liturgicznego, a także kierowali się głosami działających w powołanej jeszcze przez Piusa X komisji specjalistów od spraw liturgicznych. Świadczą o tym licznie wydawane przez nich dokumenty, które zostaną w tym rozdziale poddane szczegółowej analizie.

Kolejny rozdział przenosi czytelnika w czasy długiego pontyfikatu papieża Piusa XII (1939–1958) i jego zaangażowanie w reformę liturgii, zwłaszcza widzianej przez pryzmat rozwoju roku liturgicznego i kalendarza. Istnieje wiele dowodów na to, że papież ten osobiście był zaangażowany w popieranie odnowy liturgicznej, zwłaszcza tej, którą propagowali działacze ruchu liturgicznego. Ich dokonania nazwał przecież „przejściem Ducha Świętego przez Kościół”. Aby poprawnie uchwycić i ocenić wkład Piusa XII w intere-

⁹ PIUS X, *Prima e indispensabile fonte (per i fedeli) è la partecipazione attiva ai sacrosanti misteri e alla preghiera pubblica e solenne della Chiesa, Motu Proprio „Tra le sollecitudini”* (22 XI 1903), ASS 36 (1903–1904), s. 330.

sujący nas wymiar życia Kościoła, zostaną najpierw pokazane jego szersze plany reformy liturgicznej, które przygotowała Sekcja Historyczna przy Kongregacji Obrzędów pt. *Memoria sulla riforma liturgica* (1948 r.). Ważne dla teologicznej i pastoralnej wizji reformy liturgicznej były dwie wydane przez papieża Piusa XII encykliki: *Mystici Corporis Christi* (1943 r.) oraz *Mediator Dei* (1947 r.).

Na podstawie takiego tła można się będzie dokładniej przyjrzeć konkretnym dokonaniom, mającym na celu reformę roku liturgicznego. Pius XII nie zdążył zrealizować wszystkich zamiarów reformy i odnowy roku liturgicznego, ale rozpoczął i szczęśliwie przeprowadził gruntowną reformę obrzędów Wigilii Paschalnej. Dla dalszej reformy roku liturgicznego i kalendarza koniecznym okazało się uproszczenie rubryk, co miało duży wpływ na reformę kalendarza, a w konsekwencji na odmawianie modlitwy brewiarzowej i odprawianie Mszy św. W ostatnim punkcie rozdziału zostanie przedstawiona reforma najważniejszego w roku liturgicznym tygodnia, jakim jest Wielki Tydzień, dlatego też w tytule tego rozdziału został zaakcentowany paschalny wymiar przeprowadzonej przez Piusa XII reformy liturgicznej roku liturgicznego i kalendarza.

W ostatnim rozdziale zostaną przedstawione zmiany dotyczące kalendarza i roku liturgicznego, jakie miały miejsce za pontyfikatu papieża Jana XXIII. Po śmierci Piusa XII powszechnie sądzono, że będzie to pontyfikat przejściowy, bo w dniu wyboru nowy papież miał już prawie 80 lat. Nie spodziewano się zatem żadnych wielkich zmian i istotnych decyzji liturgicznych. Ten krótki i niespełna pięcioletni pontyfikat okazał się jednak bardzo brzemnienny w skutkach, zwłaszcza z powodu zwołania II Soboru Watykańskiego w 1962 r. Jan XXIII okazał się wybitną indywidualnością i bardzo otwartym papieżem, który pragnął uwspółcześić Kościół katolicki (*aggiornamento*) we wszystkich jego wymiarach, nie wyłączając spraw liturgicznych. Już podczas swojego ingresu do katedry na Lateranie oświadczył, że pragnie gromadzić lud Boży wokół „Księgi i Kielicha”, tzn. Pisma Świętego i liturgii. Życie pokazało, iż w dziedzinie liturgicznej kontynuował działania rozpoczęte przez swojego poprzednika. Dotyczyło to najpierw dalszego uporządkowania przepisów liturgicznych, tzw. rubryk mszału rzymskiego i brewiarza, zmian w roku liturgicznym i kalendarzu, a następnie rozpoczęcie etapu gruntownej odnowy i reformy całej liturgii, co miało miejsce na zwołanym i otwartym przez niego Soborze Watykańskim II. Zagadnienia te staną się przedmiotem analiz, których efekty zostaną przedstawione w tym rozdziale. Pokażą one, jak bardzo działania Jana XXIII wpłynęły na interesujący nas problem zmian

w obchodach roku liturgicznego i reformie kalendarza. Należy pamiętać, że szczegółowy projekt całej reformy liturgicznej, zawarty następnie w soborowej Konstytucji o liturgii świętej, przygotowały gremia powołane jeszcze za Jana XXIII – tego opatrznosciowego i, jak chcieli niektórzy, „przejściowego” papieża.

Na koniec nie sposób pominąć faktu, iż autor rozprawy poczuwa się do miłego obowiązku podziękowania wszystkim za pomoc i zachętę do kontynuowania badań nad rozwojem roku liturgicznego i kalendarza.

Summary

The duty of the Church is to solemnly celebrate the saving work of Jesus Christ throughout the year on fixed days. Life has shown that feasts were gradually established through which the Mother of God, Mary, was honoured. In addition, there were introduced numerous commemorations of martyrs and other saints who became examples for successive generations of Christ's followers how to heroically fulfil the principles contained in the Gospel. Thus, the liturgical year developed over the centuries as a result of a specific evolution influenced by various conditions. The dates and rules of celebrating particular celebrations were regulated by liturgical calendars. The process of development and attempts to reform the liturgical year, including the calendars of saints, existed throughout the history of the Church. In Polish literature there is no study on the development and reform of the liturgical year and the calendar of saints after the Council of Trent. This gap is to be filled by the current dissertation. Therefore, its topic is: *The Reform of the liturgical year and the calendar of saints from the Council of Trent to the Second Vatican Council*.

The work attempts to answer the following questions: What were the reasons for the increase of the celebrations in honour of the saints? Who and when and in what way made successive reforms of the Roman calendar? Similar questions may be asked in relation to the *Temporale*, especially about the attempts made to appreciate the significance of the weekly Pascha, i.e. Sunday, and at the end of the discussed annual Passover period, especially the Paschal Triduum during the pontificate of Pope Pius XII, as well as what influence did the actions of the pioneers of the classical liturgical movement exert?

The discussed issue has been presented on the basis of a chronological criterion, i.e. according to the achievements of successive popes who lived in the post-Tridentine period. The study is based on a rich source of material which includes liturgical books, documents issued by successive popes and other doc-

uments of Roman church offices. In writing the study, the historical method of critical analysis of source documents was primarily used.

The first chapter presents the issues related to the development of the liturgical calendar after the Council of Trent until the pontificate of Pope Pius X. The second chapter focuses on the development of the liturgical year and calendar under Popes Pius X, Benedict XV and Pius XI, who above all gave strong support to the rapidly growing liturgical movement. The next chapter takes the reader to the long pontificate of Pope Pius XII and his commitment to the reform of the liturgy, especially as seen through the prism of the development of the liturgical year and calendar. There is ample evidence that this pope was personally involved in promoting liturgical renewal. Based on this background, it has been possible to look more closely at the specific achievements aimed at reforming the liturgical year which were the work of Pius XII. However, he did not manage to implement all the intentions of the reform, so the last chapter presents the changes concerning the calendar and the liturgical year that took place during the pontificate of Pope John XXIII. His actions concerning the organization of liturgical regulations, the so-called rubrics of the Roman Missal and breviary, changes in the liturgical year and calendar led to a thorough renewal and reform of the entire liturgy, which took place at the Second Vatican Council that was convened and opened by him.

Keywords: liturgical year, liturgical calendar, the cult of saints, *temporale*, *sanctorale*

Indeks osób*

A

Albareda J.A. 115, 116, 118
Aleksander VI 22
Aleksander VII 83
Alessandri G. 35
Ambroży święty 60
Andrzej Apostoł 26, 125
Anna święta 20, 26, 115
Antonelli F. 93, 118
Augé M. 6
Augustyn święty 42, 67

B

Baronio C. 91
Bartłomiej Apostoł 135
Bea A. 118
Beaudin L. 104
Benedykt XIII 83
Benedykt XIV 8, 9, 14, 28, 29, 30, 83, 91
Benedykt XV 8, 9, 55, 56, 64, 83, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 98, 100, 101, 186
Benedykt XVI 98

Bertram A. 120
Bobola A. święty 20
Bolland J. 21
Bonaparte N. 38, 39
Borgio A. 30
Braga C. 87
Brem F. 59
Bressan G. 59
Brugnani P. 59
Bugnini A. 87, 105, 118, 120, 143, 181

C

Caloen G. van 43
Capara J. 39
Cappelle B. 116, 118, 130
Carinci A. 118
Carnandet J. 22
Casel O. 42, 44, 45, 46, 47, 53, 185
Cicignani G. 181
Cyryl Aleksandryjski 42

D

Delehay H. 22

* Indeks nie zawiera świętych ulokowanych w zamieszczonych kalendarzach oraz wykazach na s. 19, 27 i 165–166.

F

Fischer B. 135
Fonck P. 59
Fontaine P. la 59
Franciszek 23
Fromage L. 41
Fros H. 24

G

Gasparri A. 59
Gasparri P. 86
Gernandet J. 22
Grzegorz VII 61
Grzegorz XIII 16, 83, 91
Grzegorz XV 83
Grzegorz XVI 41, 83
Grzegorz Wielki 108
Grzegorz z Nazjanzu 46
Guéranger P.L.P. 40, 41, 42, 43, 44,
53, 185

H

Heinz A. 119, 120
Hozjusz S. 96

I

Innocenty X 83
Innocenty XI 83
Innocenty XII 83
Innocenty XIII 83
Isengard G. d' 59

J

Jacek święty 22
Jakub Apostoł 26, 29, 125
Jan Ewangelista 26, 108, 126
Jan Chryzostom 42
Jan Chrzciel 29, 115, 125, 126, 145
Jan Kazimierz 88
Jan V 30
Jan XXIII 8, 10, 11, 83, 140, 141,
142, 143, 144, 148, 149, 167, 171,
172, 174, 177, 178, 179, 183, 187
Jan Paweł II 91, 96, 105
Jański B. 44
Jerzy święty 20
Joachim święty 26, 115
Jop F. 20
Jounel P. 83
Józef święty 26, 115, 179
Jungmann J.A. 105, 116, 118, 129

K

Kajsiewicz H. 44
Kanizy P. 96
Katarzyna Szwedzka święta 21
Katarzyna ze Sieny święta 115
Kazimierz święty 20
Klemens VIII 18, 83
Klemens IX 83
Klemens X 83
Klemens XI 34, 83
Klemens XII 83
Klemens XIII 83
Klemens XIV 83
Koperek S. 43, 44
Kostka S. święty 19, 96

L

Lagge P. 119
 Leon XII 83
 Leon XIII 18, 23, 68, 83, 96
 Leopold P. 30, 31, 35, 36, 37
 Löw J. 93, 118

Ł

Łazarz święty 27

M

Maciej święty 125
 Magilione A. 120
 Małaczyński F. 20
 Marcin z Tours święty 22
 Maria i Marta święte 27
 Maria Magdalena święta 23, 115
 Marini L. 15
 Martini A. 36
 Mateusz Apostoł 125
 Maur H.J. Auf der 83
 Mentuati K. 96
 Micara C. 118
 Michalak J. 85
 Michał Archanioł 26
 Młodziankowie 26
 Muratori L.A. 29

O

Otton święty 21

P

Pałęcki W. 47

Parsch P. 42, 48, 50, 51, 52, 53, 105,
 118, 185

Pannilini P. 35

Paweł IV 15

Paweł V 83

Piazenza P. 59

Piotr i Paweł Apostołowie 26, 29, 39,
 115, 125, 145

Pius V 15, 16, 17, 18, 59, 61, 83, 172,
 178

Pius VI 30, 37, 83

Pius VII 38, 83

Pius VIII 83

Pius IX 42, 83, 95

Pius X 6, 8, 9, 13, 17, 18, 52, 53, 55,
 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65,
 67, 68, 69, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
 91, 92, 93, 95, 97, 99, 100, 101,
 104, 112, 124, 125, 148, 149,
 167, 172, 174, 177, 185, 186

Pius XI 55, 56, 83, 92, 93, 94, 95, 96,
 97, 98, 99, 100, 101, 106, 112,
 186

Pius XII 8, 9, 10, 83, 93, 98, 103, 104,
 105, 106, 117, 118, 119, 120, 122,
 123, 124, 130, 134, 135, 139,
 140, 141, 143, 146, 148, 172,
 177, 182, 186, 187

Q

Querini A. 29, 30

R

Ricci S. de' 31, 35, 36

Righetti M. 116, 118

Roche A. 24

Rosweyde H. 21

S

Saturnin święty 176

Schmidt H.A. 17, 130

Schott A. 43

Sciarelli P. 35

Semenenka P. 44

Sirleto W. 91

Sokołowski S. 18

Sollier J.B. du 23

Sowa F. 24

Sykstus V 8, 17, 83

Sylwester święty 26, 108, 176

Szczepan święty 26, 29, 39, 108, 126

Szymon i Juda Apostołowie 125

T

Tamburini P. 29, 35

Tardini D. 180

Tecchi S. 59

Teresa od Jezusa święta 115

Tertulian 67

Tomasz z Akwinu 99

Tomasz Apostoł 107, 125

Tomasz z Cantenbury 108

U

Urban VIII 8, 18, 25, 83, 131

V

Vintimille K. de 27

Vossius G.J. 22

W

Wagner J. 120, 135

Wawrzyniec święty 26, 125, 126, 145

Wesoły S. 179

Z

Zakrzewski T.P. 181

Zygmunt III 19

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział I	
Próby reformy kalendarza liturgicznego przez zmniejszenie świąt nakazanych i początki teologicznego rozumienia roku liturgicznego do papieża Piusa X	13
1. Kalendarz powszechny i kalendarze partykularne	14
1.1. Kalendarz powszechny	14
1.2. Kalendarze partykularne	16
1.3. Patronał diecezji polskich	18
2. Wpływ na kalendarze i księgi liturgiczne badań hagiograficznych bollandystów	21
3. Próby reformy kalendarza liturgicznego w okresie od XVII do XIX w.	25
3.1. Ograniczenie świąt nakazanych przez papieża Urbana VIII (1642 r.)	25
3.2. Kalendarze w paryskich księgach liturgicznych XVIII w.	26
3.3. Próby zmniejszenia świąt nakazanych przez papieża Benedykta XIV (1740–1758)	28
3.4. Nieudane próby reformy kalendarza na synodzie w Pistoii (1786)	30
3.5. Likwidacja kalendarza chrześcijańskiego przez rewolucję francuską	38
4. Postulaty reformy roku liturgicznego i teologiczne jego pogłębienie przez pionierów ruchu liturgicznego	40
4.1. Prosper Louis Pascal Guéranger OSB	40
4.2. Odo Casel OSB	44
4.3. Pius Parsch CRSA	48

Rozdział II

Rozwój kalendarza i roku liturgicznego za papieża Piusa X, Benedykta XV i Piusa XI	55
1. Dowartościowanie niedzieli i zmiany w kalendarzu liturgicznym za Piusa X (1903–1914)	56
2. Zmiany wprowadzone do kalendarza i roku liturgicznego w wyniku reformy brewiarza rzymskiego z 1914 r.	64
2.1. Niedziele w roku liturgicznym	65
2.2. Święta zdwojone rytu I klasy	66
2.3. Święta nakazane (<i>de praecepto, feriata</i>)	66
2.4. Dni powszednie, <i>feriae</i> ,	67
2.5. Wigilie i oktawy	67
3. Zreformowany kalendarz Piusa X	69
4. Wzbogacenie kalendarza liturgicznego za papieża Benedykta XV (1914–1922)	85
5. Wprowadzenie nowych świąt przez papieża Piusa XI (1922–1939)	92

Rozdział III

Paschalny wymiar reformy roku liturgicznego i kalendarza za papieża Piusa XII (1939–1958)	103
1. Rok liturgiczny i kalendarz w planach całościowej reformy liturgicznej	104
1.1. Propozycje reformy roku liturgicznego	106
2. Okres Wielkiego Postu	108
3. <i>Triduum Sacrum</i>	109
4. Okres Wielkanocny	110
5. Wielkie święta Pańskie w okresie zwykłym	111
6. Znaczenie niedzieli w roku liturgicznym	112
7. Dni powszednie w roku liturgicznym	113
7.1. Propozycje zmian w kalendarzu liturgicznym	113
8. Reforma Wigilii Paschalnej	118
9. Uproszczenie rubryk i ich wpływ na rok liturgiczny i kalendarz	123
10. Reforma liturgii Wielkiego Tygodnia	129

Rozdział IV

Ku soborowej reformie kalendarza i roku liturgicznego za papieża Jana XXIII (1958–1963)	141
1. Klasyfikacja dni liturgicznych według kodeksu rubryk z 1960 r.	143
2. Kalendarz liturgiczny i wprowadzone do niego zmiany	148
2.1. Kalendarz Kościoła powszechnego	149
2.2. Kalendarz Kościołów partykularnych	167
3. Zmiany wprowadzone do kalendarza i roku liturgicznego przez mszał i brewiarz rzymski w edycjach za papieża Jana XXIII	171
3.1. <i>Breviarium Romanum</i> z 1961 r.	171
3.2. <i>Missale Romanum</i> z 1962 r.	174
4. Początek nowej epoki w dziejach liturgii w fazie przygotowawczej do Soboru Watykańskiego II	178
 Zakończenie	 185
 Summary	 189
 Zusammenfassung	 191
 Bibliografia	 193
 Indeks osób	 205

